

művészek és iparosok tömege nem a legjobb munkáival szerepelne ezen a helyen. Am őket már ismerjük és működésüket úgyszólván évről évre méltattuk.

Utoljára hagytam a székesfővárosi iparrajziskola szőnyegeit, amelyek technikában, tervben és színben művésziek, s a magyar népművészetnek számtalan, szépségekkel átítatott természet, amelyek századok óta diadalmasan tartják a színvonalukat ott, ahol mecénások nem rongthattak rajtuk.

STÍLUS-SZOMJUSÁG.

(BÉCSI LEVÉL.)

ÍRTA: NÁDAI PÁL.

A biedermeier nem halt meg. A biedermeier még csak nem is alszik. És az empire is él, legalább is az asztallábakban. És a rokokó is lélegzik még és virágokat hint finom selyemszövetekre és romantikus ellágyulást himzések, porcellánok és legyezők világába. Egy kor sem némult még el egészen Bécsben. Minddel találkozunk lépten-nyomon, nemcsak az óváros halálra ítélt házai közt és nemcsak a múzeumi vitrinák reszkető üvegei mögött. Hanem mindenütt, ahova belépünk blazírtan és felfrissülünk, miután stílust szűr-csöltünk egy-két órahosszat. A kávéházban, amelyikben falfestés és lámpaernyők és keskeny kanapék és meghitt ablakfülkék hirdetik a harmincas éveket. És a kabaréban, ahol minden Willette és Forain után liheg. A színházban, ahol a hajdani bástya francia emigránsai trombitálnak Schnitzler darabjában és a Rózsagavallér vidám, krinolinós könnyűsége lebeg az Opera deszkáin. És a kirakatban, ahol az email és a bronz káprázat el és a családi körben, ahol vasárnap délután Schubertet játszanak és talán még most is Werther-regényeket olvasnak az emberek. Nincsen ma a kontinensen város, mely mohóbban kapna régi és új stílusokon, mint Bécs. Nincsen hely, amelyben az iparművészet annyi reminiscenciával, annyi érzékenységgel és annyi hagyomány-áhitattal volna átítatva. Még az újak is: csak finom, leszűrt formaimádók. Régi melódiák reszketnek bennük tovább. S azért előbb fog kivirágozni Amerikában valamiféle mammuth-stílus vagy Berlinben az árúház-stílus, mint egy új bécsi stílus. A művészet itt túlságosan szenzibilis ahhoz, a levegő nagyon is illatpárás, az emberek kellenél sápadtabbak, hogysen belemarkoljanak valami egészen újba. Az ilyen tartózkodásban mindig van valami finom és gyöngéd vonás, valami előkelő dilettantizmus. De stíluscsinálás: az egészen más. Ahhoz öserő kell, szilajság, felfordítása előítéleteknek és sok, sok fanatizmus. És akik stílusokat keresnek, azok legnehezebben találják meg a stílust...

Ezek az érzések újra és újra erőt vesznek az emberen, mialatt az Österreichisches Museum most megnyílt iparművészeti kiállítását nézegeti. Talán innét van, hogy ez az egész kiállítás még most is: a nyugtalanság, az izgalmas keresés, a diszharmoniatlanság akkordjaiban csap össze. A néző egy nagyon színes, nagyon illatos és kavargó életbe lép be és azután keres. Mit? Maga sem tudja. Egy meghitt helyet, egy nyugodalmas, komoly termet, valamit, amiben egységes ritmus van és amiben visszatükrözve megtalálhatná önmagát. De csak nyugtalanságot talál. Ennek egyébiránt a térkitöltésben is lehetne az okát keresni. Mert itt is az az eset állott elő, amely nálunk nehezedik az iparművészetre: az utolsó évek alkotókedve egyre erősebb lett, az izlés egyre népszerűbb, de a helyiségek egyre szűkebbek. A régi múzeum mellé egy új üvegcsarnokos épület került két év előtt, de az új és a régi együttvéve is kevés és már a nyár elején vissza kellett utasítani a jelentkezők legtöbbszörét. Talán a térkitöltés és a beosztás — Witzmann tanár végezte az idén — sem eléggé átgondolt és gazdaságos, vagy a késéssel járó kapkodás izgalma az oka, elég az hozzá, hogy a kiállítás nem ad egy olyan vedutát, amelyen kellemsen

pihenhetne a szem. Az ember jár a régi épületből az újba, négyszöges és körcíkkelyes és patkóformájú interiőrök közt és régi múzeumi cserepek után bebukkan egy sereg himzés közé és a könyvtár alatt megtalálja a sokszorosító-művészetet, majd egy terembe kerül, ahol semmi egyéb, csak szőnyeg, azután egy egészen üres helyiségbe és innen egy szobába, ahol minden bútordarab más asztalostól való és összevissza muzsikálnak, mint egy alkalmi zenekar. Egyszóval: ez a kiállítás egy kicsit szimbóluma a mai bécsi iparművészetnek: ezer apróságban omlék össze, színekben freccsen szét, mint a szívárvány; ideges és asszonyosan kapkod.

Egypár impressziót mégis megőriz az ember, a Strauss-szimfóniának egynéhány motívuma megragad. Az első; a Wiener Werkstätte nemes előkelősége. Nekik külön kis tér jutott egypár vitrinával, mint az osztrák iparművészeti és szakiskoláknak is. Persze ők is ezer nippet, selymet, kosztümöt, shawlokat, dobozokat, órákat, nyakéket, emailt, ezüstöt, üveget, gyöngyházat és bársonyt akarnak ebbe a hisztériás rendetlenségbe belezórni, úgy, hogy művészi képet adjon. Amit ma már minden ügyes kirakatrendező tud, a kevésnek disztिंगvált megjelentetését, ők ezúttal szintén elfelejtik. De hiába, a kiállítás nekik is, elsősorban: alkalom a feltűnésre, zsibongás, tündérest, hogy ne használjam a legőszintébben ideillő szót: vásár. S nem is ebből kell megítélni őket, hanem az összességre való hatásukból, ahogy a maguk kényes előkelőségét rá tudták szabni az egész osztrák iparművészeti formavilágra. Persze lehetne itt beszélni a fehér és fekete néma nyugalmanak örökös variálásáról, mely függönyök selymén és mozaikokon és cigarettatácákon és menükártyákon és poharak emailrozásán a végtelenségig megismétlődik, de hódolatra késztet az a kecsesség, ahogy hozzája nyúlnak. A fővezérüknek, Hoffmann professzornak van egy fogadószobája: körtefából, gyöngyházberakással és ahogy itt minden anyag: bútorszövet, függöny selyme, stukko és a kandalló márványa, metszetek és a kereteik, könnyű biedermyeres-svunggal összeborulnak e két szín uralmában, az elragadtatja az embert. Mellette Witzmann egy fogadószobában sokkal izlésesebb berendezőnek bizonyul, mint amilyen szerencsés elrendezőnek találtuk az imént. Mindenesetre kissé szokatlan egy fogadószoba padozatán a kőkocka, de ebből nagyszerű játéka adódik a színeknek és a Klímt vonalaira emlékeztető fehér-fekete és színes mozaikoknak a falburkoláson köröskörül. Bizonyára nagyon kevés hölgy él még a Hohe Warten is, aki ezt a berendezést, melyben egypár széken és egy keskeny vitrinán kívül csak márvány, arany és színes fayence van, immár polgárilag szalonképesnek fogadná el. De annak a kevésnek a szalonjában finoman fogja tompítani a tónust ez a kevély és hideg modernség.

Szeretnek játszani és szeretik fálnak állítani a burzsoát ezek a bécsi iparművészek. Van itt például egy interiőr, amelyet Frank-Gorge-Lurje és Strnad terveztek. Egészen új nevek és még újabb művészet. Valami, ami az örültség és szentség határain mozog. Festett mennyezet, festett farács a fal körül, nagy, koporsóalakú szekrények cifra írásokkal, furcsa színű himzések, bronzal bevont fásládák... bizonyára egy próféta lakik bennük Tahiti szigetén. Valami egész furcsa exaltáltság van ebben a szobában, Gauguin-áhitat, Noa-Noa-láz, exotikus fájdalom, teozófia, mindenféle stílus-nontalgia. A burzsoának könnyű, az elneveti magát és tovább megy. De a snobizmusnak nehéz. Az nem tudja elkönyvelni a dolgot. De szerencsére ám a kiállításon sem mozog minden a transcendentális hatásán. Mert van itt egészen kézzelfogható költészet is. Egy nyolcszögletes női teaszoba (Poppovits tervezte és Irmeler készítette), csodálatosan finom anyagú, polírozott sötétbejászó fával burkolva, a közepén egy nyolcszögletű asztal és körülötte nyolc pufos szék. A falakon japánosan kecses színes fametszetek és az asztalon ezüstös service meg üvegtányérok és alattuk csipkék, — egy modern mesét lehetne hozzá költeni. Minden olyan kicsi, helyes, asszonyos és okos. S ahogy a székek moquettjét tudja kékből, levélzöldben, smaragdosan és karmazsinvörösen hozzáhangolni a süppedő meggyszínű szőnyeghez, az valóságos *musique couleur*.

A színek keverését egyáltalában mesterien értik. Ez a második mély benyomás, amely a nézőben kel. Cikkáznak, felpeszditenek, ujjongásra késztetnek ezek a színek.

Azelőtt vonal- és anyaghatások domináltak a bécsi iparművészetben, most a színek. A séma rendszeresen — mondjuk hímzéseknél, szöveteknél, grafikában — a fehér alap fekete geometriai bordúrral. De a közepre jön egy színes applikáció, virágok, összefonódó szárak, vagy merő színpontok, mintha egy confetti-csomagból szórták volna oda. A népművészet ornamentikája. Valami szlávos melegség érzik ebben a nagy felszabadulásában a színeknek. Bukovina, Moldva, Galícia és a Tátra aljának lengyelei Zakopane környékéről szállítják ide a colorit üdeségét. Három-négy év óta lehet ezt észlelni, mikor az Österr. Museum nagy népművészeti kiállítást rendezett és álmokat csendített meg és színekkel bővölte el a dekoratív művészetet, melyektől ez még most is mámoros. (Mennyivel több ilyen kincsünk lappang rejtve nekünk és mennyivel mélyebb hatásokat tudna velük kiváltani egy kiállítás!) Ez a színtenger hömpölyög végig a szőnyegeiken is. Tervezőik, Hoffmann, Delavilla, már nem a korai bécsi iparművészeti szecesszió gilisztáiba gubolyodnak bele és nem a perzsaszőnyegek arabeszkjeit utánozzák. Hanem mint egy nagy színes palettával, úgy dolgoznak a fonalakkal és könnyű, hajlékony, üde vonalakban fejezik ki magukat. És — ami itt elsősorban lépi meg az embert — ezek a szőnyegek immár kereskedelmi forgalomban vannak. Haas, Ginzkey és más nagy cégek állítják elő őket, amint hogy a szövetmintáik is lassan meghódítják az egész világot és a Wiener Werkstätte nyomtatványai is a nagyvárosi síkk mintáivá lesznek mindenfelé. A fayencenak attól a továbbfejlesztésétől, amelyben ügylátszik Wahlíss a főember, az úgynevezett serapis fayencektől már kevésbé vagyunk elragadtatva. Kívált a nagyobb darabjaik színben túltömöttek, formában monstruózusak. De Rómában, Milanóban, úgy látszik, ezek is nagyon tetszettek és hova-tovább erre az ágra is ráteszi a kezét az industrializmus.

Mert lassan, de biztosan a tőke is meghódol az új izlésnek. A nagy cégek közt, amelyek modern iparművészeket foglalkoztatnak, formákat és ornamentikát vesznek meg, pályatervet irnak ki és sokszorosítatnak, itt van már a nagyok legnagyobbja is: Krupp. Az ő ezüst serviceihez, melyeket különböző tervező növendékek mintái után készítettek a berndorfi gyárak, csak az empire nagy masszív ezüstjei hasonlíthatók, melyekben a kongresszusi idők fejedelmi fénye tükröződött. Csupa architektúra, csupa okosság egy-egy ilyen service minden vonala, — meg fogjuk érní, hogy a nagyiparhoz kell mennünk izlést tanulni. Mert lám, az abbaziaai motorcsónakverseny pályabírósgától nem igen tanulhat majd az utókor formaszépséget: az olyan díjakat fog kiosztani a versenyzőknek Prutscher tervei alapján, amelyen kilószámra van az ezüst és milligrammal az izlés.

De hát még Ausztriában sem lehet kívánni, hogy minden egyszeriben izléses és művészi legyen a Kárpátoktól az Adriáig. Egyelőre ezrével, tízezérel van itt a kedves, intim, meghitt tárgy, a tizkoronás batíkfestésű legyezőtől a negyvenezer koronás interiőrig. És ez, amely szívesen, szorgosan, kedvvel és egyetértéssel dolgozik egy-két évtizede ez az új-bécsi iparművészet, bizonyára impregnálja a társadalom lelkét. Már is érezni, hogy ezzel szűrscsölik itt a stílust, élvezik a levegőben lógó művészetet és az ember életkedvet, lendületet, impulzusokat merít abból, hogyha fiatalság és szépség bontogatja a rügyeit körülötte.

301.

301. RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKE
A KEREPESI-ÚTI TEMETŐBEN.

MONUMENT FUNÉRAIRE DE GEORGE RÁTH
AU CIMETIÈRE DE KEREPESI-ÚT.

378

Lakás-
művé-
szeti
kiállítás

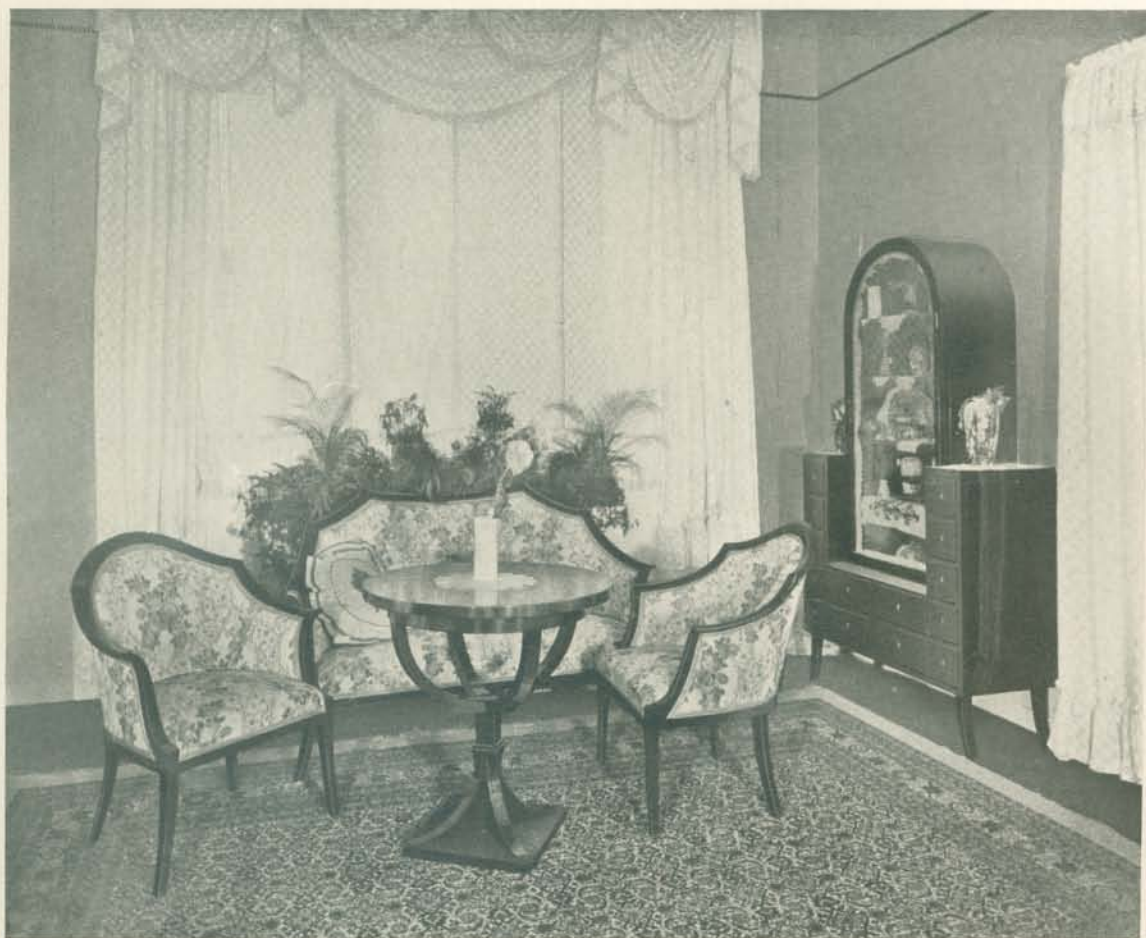

302.

302. MELLER DEZSŐ: NŐI FOGADÓSZOBA.

SALON DE RÉCEPTION POUR DAMES.

KÉSZÍTETTÉK HÉBER ANTAL ASZTALOS ÉS BRAUN MÓR KÁRPITOS.

303.

303. MELLER DEZSŐ: NŐI FOGADÓSZOBA.

SALON DE RÉCEPTION POUR DAMES.

KÉSZÍTETTÉK HÉBER ANTAL ASZTALOS ÉS BRAUN MÓR KÁRPITOS.

304.

304. MEYER ANTAL: ÚRI DOLGOZÓSZOBA.

CABINET DE TRAVAIL POUR MESSIEURS.

KÉSZÍTETTE STADLER MÁRTON ASZTALOS.

305.

305. MEYER ANTAL:
AZ ÚRISZOKA KÖNYVSZEKRÉNYE.

BIBLIOTHÈQUE.

KÉSZÍTETTE STADLER MÁRTON ASZTALOS.

382

Lakás-
művé-
szeti
kiállítás

306.

306. VAS FERENC: FOGADÓSZOBA.

KÉSZÍTETTÉK PAUNCZ ÉS KOVÁCS.

COIN DE SALON DE RÉCEPTION.

307.

307. VAS FERENC: ÜVEGSZEKRÉNY RÓZSAFÁBÓL.

VITRINE EN BOIS DE ROSIER.

KÉSZÍTETTÉK PAUNCZ ÉS KOVÁCS.

384

Lakás-
művé-
szeti
kiállítás

308.

308. VASS BÉLA : POHÁRSZÉK TÖLGYFÁBÓL.

CRÉDENCE EN EOIS DE CHÈNE.

KÉSZÍTETTE ORSZÁG LIPÓT.